

HUDOURNIŠKE UJME V OBMOČJU IDRIJE IN CERKLJANSKEGA

Valter Paulič*

UDK 627.14

Poplave so bile v preteklosti in z njimi se srečujemo tudi danes. Popolnoma preprečili jih ne bomo nikoli. So pa ukrepi, s katerimi jih lahko dokaj uspešno omilimo. Pomembno je, da smo nanje pripravljeni strokovno in materialno.

Pri spremljanju pojavov za nekaj let nazaj smo ugotavljali, da je znotraj Slovenije skoraj vsako leto prizadeto neko večje ali manjše območje. Če je to območje naseljeno ali prepleteno s pomembnimi komunikacijami, je odmevnost pri ljudeh na prizadetem območju toliko večja. Seveda se to izraža v širši javnosti, medijih, poročanju in v končni fazi tudi ukrepanju. Problem pa nastane, če je prizadeto območje odmaknjeno očem, ali če pojav ne predstavlja neposredne širše nevarnosti. V takšnih primerih mora nastopiti stroka z vso svojo avtoriteto in strokovnostjo in dokazati potrebo po odpravi posledic.

Stremeti moramo za tem, da škodo s strokovno pravnimi posegi že predhodno

preprečujemo. V preprečevanje pa ne spadajo samo vodnogospodarski, ampak tudi vsi drugi ukrepi, ki so na kakršen koli način povezani s prostorom. Za optimalen poseg je potrebna povezava več različnih strok, ki morajo delovati usklajeno.

V novejšem obdobju, po drugi svetovni vojni, je največ škode povzročila nepravilna urbanistična politika. Hiše so rasle na najbolj neprimernih mestih, ki so v danem trenutku pomenila enostavnejše dostope in manjša vlaganja v zemeljska dela. Če bi prisluhnili starim izročilom, ki nas opozarjajo na nevarna mesta, bi se izognili marsikateri kasnejši nevšečnosti in trošenju dragocenega denarja, ki bi ga lahko uporabili za preventivne ukrepe na mnogo več krajih. Starejše hiše so v večini

primerov postavljene zunaj dosega visokih vod in tudi tako, da jih ne ogrožajo snežni ali zemeljski plazovi. Naši predniki so se namreč dobro zavedali odvisnosti svojega obstoja od dogajanj v naravi in so se temu primerno v njej tudi obnašali.

Intenzivna rast prebivalstva (nataliteta, priseljevanje) je v povezavi z velikim pomanjkanjem prostora, zlasti v idrijski občini, prepreženi z ozkimi, strmimi dolinami, povzročila močno pozidavo prav teh dolin. V večini primerov se temu, žal, ni bilo možno izogniti, saj ni bilo na razpolago drugega, varnejšega prostora. Zato bi pri takšnem zavestnem popuščanju še toliko bolj morali upoštevati nujnost hkratnega vlaganja tudi v preventivno zaščito pred visokimi vodami. Ponekod je to že

Slika 1. Podivjana hudournikova struga z neurejenimi in neutrjenimi brežinami. Na njih je debelo, težko drevje v dosegu srednjih in celo visokih vod, ki ga spodjedajo, da se prevrača vanje in pušča za seboj na brežini odprte rane, ki postajajo tako skoraj neizčrpen vir hudourniških plavin. S podrtim drevjem, štorovjem in grmovjem vred plavijo visoke vode te plavine navzdol, kjer z njimi ogrožajo in celo rušijo prometne, gospodarske in stanovanjske zgradbe ter jih odlagajo na kulturnih površinah. – Foto: V. Paulič.

* Podjetje za urejanje hudournikov, Hajdriškova 28, Ljubljana.

Slika 2. Most s premajhno svetlo odprtino je bil ob izbruhu hudournika mimogrede zamašen z navlako in grobimi plavinami. Stihija razdivjanih vod je zato udarila ne le čezenj, temveč tudi mimo njega in razdejala tudi lokalno cesto. – Foto: V. Paulič.

bilo doseženo, na preveč krajih pa še vedno ne.

Lep primer ustreznega zavarovanja je mesto Idrinja. Kljub nadpovprečno visokim vodam v novembru 1990 mesto ni utrpelo škode, kakršno nedvomno bi, če reka Idrinja in hudournik Nikova še ne bi bila urejena in pripravljena na sprejem večjih količin vode. To lahko trdimo z gotovostjo, ker obstajajo meritve in podatki iz kate-rih je razvidno, da je bilo mesto poplavl-jeno že pri nižjem nivoju vode. Vlaganje se je obrestovalo tako rekoč že v prvem letu.

Vendar ne smemo zanemariti dejstva, da kljub vsem, na vodotokih izvedenim za-ščitnim ukrepom, nimamo zagotovila, da smo poplave povsem onemogočili, in ga najverjetneje tudi nikoli ne bomo imeli. Ta in podobne ugotovitve pa nas vseeno ne smejo zavesti v to, da bi opustili skrb nad zaledji neurnih vodotokov. Le z vlaganjem v vzdrževanje teh zaledij in njim pripada-jočih strug, s čimer zboljšujemo celotne ravnovesne razmere v njih, povečujemo varnost nižinskih predelov pred popla-vami.

Pod vzdrževanjem zaledja razumemo cel splet strokovnih ukrepanj. Tu je zadrževanje čim večjih vodnih količin čim daljši čas, pri čemer niso pomembni le naši, hu-dourniški posegi, temveč tudi (ali še zlasti) čim boljša nega in urejanje čim ustrezn-ših gozdnih sestojev, kar je dokazano med najvplivnejšimi dejavniki dobro urav-

noteženega vodnega režima. Nujno je tre-ba zadržati čim več sproščenega erozij-skega drobirja. Če je le mogoče, pa je sploh treba zaustaviti to sproščanje z raznimi biološkimi ukrepi, po potrebi v kombinaciji s tehničnimi posegi, in umiriti ter zaustaviti erozijske procese, sprožene bodisi z naravnimi dejavniki (klima, relief, geološka sestava, rastlinstvo) ali pa z nepravilnim ravnanjem in obnašanjem človeka v okolju, kar je daleč najpo-membnejši dejavnik erozije, zlasti v novejšem času.

Poplave 1. in 2. novembra 1990 so na soškem prizadele predvsem območje mesta Idrinja in cerkljansko območje. Nara-sle vode so poleg erozijskega drobirja plavile tudi druge, najrazličnejše vrste od-padnega materiala, produkt človekove neosveščenosti. Odprle, odkrile in na-padle so že stara, pa tudi nova odlagališča smeti, seveda ena kot druga divja, »črna«, na nedovoljenih in neprimernih lokacijah. Svoje so opravila tudi podra drevesa, ki so bodisi zajezovala ali pa prosto plavala po razdivjanih strugah. Temeljiti prehodni, pravočasni – ob nizkih vodah, ko se bolje pokažejo razne ovire in spodjede – ogled strug in posek vseh tis-tih dreves, ki bodisi štrlijo nagnjena v stru-go, ali rastejo prenizko po njenih breži-nah, ali pa jih je celo že spodjedla bočna erozija in se potem ob visokih vodah pre-vrnejo vanje, bi preprečil marsikatero hu-do škodo, vsem pomislekom ekologov

navkljub. V takih primerih bi nujno morali najti z njimi skupen jezik in jim poskušali vsaj v grobem razložiti nekatere osnovne zakonitosti hidrodinamike (sl. 1.).

Na omenjenih območjih je bilo registrirano okrog 90 zemeljskih plazov. Tretjina jih je neposredno vezana na vodotok, preostali so razmetani po celotnem zaledju in le posredno vplivajo na odtočne razmere. Iz tega lahko sklepamo, da je neurejenost vodotokov velikokrat vzrok spodjedanja in nato udiranja in plazenja brežin. Narasla voda se nasiti s splazelim materialom in močno poveča svojo kinetično energijo. Posledice so nam poznane.

Na prizadetem območju je bilo tudi ugo-tovljeno, da je večina vseh premostitev poddimenzionirana. Ob navalu plavljenega drevja in druge navlake je zato prišlo do zagozditev in zamašitev premajhnih pretočnih odprtih (sl. 2). Voda si je morala najti novo pot. Našla pa jo je pogosto na mestih, kjer je bila zraven še cesta in hiša z gospodarskim poslopjem ali pa edina njiva v ozki dolini.

Pri izdajanju strokovnih mnenj je treba posebno pozornost posvetiti ne le lokaciji, marveč tudi dimenzijam mostov in njihovih odprtih ter spremljanju njihove izgradnje. Čim več dejavnikov bomo upoštevali, varnejše bo bivanje, manj bo dodatnih težav.